

наси́льницькій кампанії збирання насіння та хлібозаготівлі призвела до масового голоду в селах Поділля. Проте у містах проблема харчування робітників була частково вирішена за рахунок організації допоміжних приміських та призаводських господарств, а також централізованого та децентралізованого робітничого постачання.

Однак не дивлячись на проведену профспілками Вінниччини роботу щодо зменшення впливу голоду на населення, суттєвих позитивних результатів у 1932-1933 рр. так і не було досягнуто

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусишин Б.І. У пошуках соціальної рівноваги: Нарис історії робітничої політики українських урядів періоду революції та визвольних змагань. 1917-1920. – К., 1995; 2. Касьянов Г. Українська інтелігенція 1920-х-1930-х рр.: Соціальний характер і історична доля. – К., 1992; 3. Реєнт О.П. Українська революція і робітництво: соціально-політичні та економічні зміни. 1917-1920 рр. – К., 1996; 4. 90 років виникнення масового профспілкового руху в Україні. – К., 1996; Нариси історії професійних спілок України (за ред. О.М. Стояна). – К., 2002; Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті роки). – К., 2004; 5. Баранський В. Кривава помста...//Вінниччина. – 1999. – 16 січня; 6. Кукурудза З.К., Олещенко Є.І. Нариси з історії освіти і галузевої профспілки в Калиновському районі на Вінниччині. – Калинівка, 2004; 7. Калоша П.І. Нариси з історії профспілкового руху на Вінниччині//Рідна школа – 2002. – №3. – С.48-66; 8. И. Сталин. Вопросы ленинизма. – ОГИЗ. – 1947. – С.381. 9. Державний Архів Вінницької області (далі ДАВО). – Ф.Р.1044. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.12-13; 10. Там само – Спр.31. – Арк.5.; 11. Там само. – Ф.П.113. – Оп.6. – Спр.113. – Арк.1-2. 12. Там само. – Арк.3.; 13. Там само. – Спр.31. – Арк.4-5; Спр.17. – Арк.98-99.; 14. Там само. – Ф.П.113. – Оп.6. – Спр.113. – Арк.6-8.; 15. Там само. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.28.; 16. Там само. – Спр.2. – Арк.28. 17. Там само. – Спр.11. – Арк.1.-3.; 18. Там само. – Арк.3.; 19. Там само. – Оп.3. – Спр.8. – Арк.79-80. 20. Там само. – Спр.2800. – Арк.119-120.; Спр.1067. – Арк.21-24.; 21. Там само. – Оп.3. – Спр.8. – Арк.81.; 22. Там само. – Спр.1067. – Арк.36-37.; Спр.249. – Арк.32-33.; Спр.290. – Арк.23-24.; 23. Там само. – Спр.1106. – Арк.11-14.; 24. Нариси історії професійних спілок України. – К., 2002 – С.294.; 25. ДАВО. – Ф.1044. – Оп.1. – Спр.1067. – Арк.25.; 26. Там само. – Спр.249. – Арк.34.; Спр.788. – Арк.10-12.

І.М.Батирсва

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ПОДІЛЛЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. НА СТОРІНКАХ МІСЦЕВИХ ТА ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСОПИСІВ

В історіографії подільської етнології вагомий слід залишили представники Кам'янець-Подільської духовної семінарії. З ними значною мірою пов'язане розгортання історико-етнологічних досліджень на Поділлі у другій половині XIX – на початку XX ст. Це був народознавчий осередок прогресивної молоді – вихованців та викладачів семінарії, діяльність яких була спрямована на вивчення самобутності подільського села, народного побуту, фольклору, народних традицій, звичаїв, що мало визначальне значення для українського національного відродження.

Провідне місце серед періодичних видань у висвітленні етнографічних матеріалів із Поділля займають „Подільські єпархіальні відомості” (далі – „ПЄВ”). За весь час їх видання етнографічні матеріали в середньому складають 20%. Серед публікацій рубрики „Історія, археологія, етнографія” етнографічна спадщина становить 43%. А статистичний огляд щорічних матеріалів часопису показує, що найбільша кількість статей з етнографії, поступово зростаючи від 1865 р., припадає на 1880-1890-ті рр. і становить 76,5% від загальної кількості публікацій „ПЄВ”. Їх продовжувачами стала „Православна Подолія”, на сторінках якої з 1906 р. по 1915 р. розмістилися близько сорока ґрунтовних досліджень із окремих галузей етнології. Що стосується напрямів етнологічних досліджень, то до кінця XIX ст. переважала духовна культура подолян – близько 70% публікацій. Велика кількість досліджень з духовної культури Поділля належать таким відомим етнографам, як М. Симашкевич, Ю. Сіцінський, М. Яворовський, часто зустрічаються на сторінках періодики публікації Є. Струменського, П. Трублаєвича, С. Лобатинського, А. Длугопольського, М. Дороновича, О. Листова, П. Ланевського, З. Моргунова, В. Якубовича, А. Саббатовського, К. Савича, О. Павловича, М. Багинського, О. Лотоцького, О. Прусевича та ін. За час видавництва „Православної Подолії” свою активну дослідницьку діяльність розгорнули М. Доорохольський, С. Венгрженівський, В. Широцький, К. Широцький, М. Ястрембський та ін.

Роблячи статистичний зріз „ПЄВ”, „Подільських губернських відомостей” (далі – „ПГВ”), „Православної Подолії”, „Київської старовини”, в яких протягом 1862-1915 рр. друкувалися

матеріали досліджень подільської традиційної культури, більше 70 публікацій присвячені календарній обрядовості, майже 30 – родинній, майже 50 – стосуються народних знань, вірувань, забобонів, народного світогляду. Як бачимо, найбільше досліджень присвячені календарному циклу свят – це Різдво, Великдень, Рахманський великдень, Стрітєння, грудневі свята Катерини, Андрія, Миколи, також Купальський обряд, Петрівський піст та Розгри, Маковея, Власа та ін¹.

Окрім детального опису свят, автори подають історичні довідки про їх святкування українцями та іншими народами, пояснюють міфічну основу, традиційне світосприйняття, їх відображення в ритуальних обрядових діях, символіці, повір'ях, віруваннях, легендах народу. Найбільшу увагу дослідників привертало саме Різдвяний та Великодний цикли свят. З великодної тематики на особливу увагу заслуговують публікації про великодню атрибутику, головним чином – писанки. Цій темі присвятили свої спеціальні розвідки подільські етнографи І. Зборовський, Ю. Сіцинський, К. Широцький². Найбільш ґрунтовним є дослідження К. Широцького. Автор знаходить витoki писанкарського мистецтва в дохристиянських часах, досліджує вплив грецької та візантійської традицій на подільську писанку; описує техніку виготовлення таких видів декоративних яєць як заливанок, крашанок, квасянок, писанок. Особливу увагу автора привертають різновиди подільських орнаментів, кольорів, їхнє символічне значення, варіанти композиційних поєднань символів-зображень на яйці в різних місцевостях Поділля. Узагальнюючу працю про цей витвір народного мистецтва опублікував М. Сумцов, де серед досліджених і описаних автором українських писанок з різних регіонів України подільські займають одне з перших місць. Чимало для вивчення та збирання колекцій подільської писанки зробили також М. Грейм та С. Венгрженівський. У Коломийському музеї писанки й до сьогодні зберігаються писанки (76 шт.), відтворені за зразками тих малюнків, які у 1894 р. були надіслані з Кам'янецького, Проскурівського та Ушицького повітів, сіл Суржа та Калиня М. Греймом, та у 1895 р. – (126 шт., багато з яких мали власні назви) з Тростянця та передмість Северинівки й Витягайлівки С. Венгрженівським³. Велику колекцію С. Венгрженівський передав Російському музею в Петербург, а малюнки, зроблені за зразками подільських писанок, – в Коломию, де зараз колекція музею, виготовлена за малюнками автора, нараховує 94 писанки з Поділля. Етнограф також зробив спробу класифікувати писанки за типом малюнку.

На сторінках „ПГВ” також з'являлися публікації про календарні свята та обряди: „Громниці чи Стрітєння”, „Русалки і русальний тиждень”, „Свято Пасхи у селян малоросів на Поділлі” А. Соколовського, „Великдень с. Щербівці Подільської губернії Ново-Ушицького повіту” В. Верина, „Травневі народні повір'я, свята і гуляння”, „Травень в народних звичаях і повір'ях на півдні Росії”, „Різдвяні святки в Південно-західному краї” та інші⁴. Публікації мали різний фаховий рівень, але більшість все ж характеризувалася синтезом описовості й аналізу етнографічного матеріалу. З публікацій бачимо, що пропагуючи відродження і збереження давніх традицій, церква ретельно відбирала з народних обрядів і фольклору лише потрібне їй або те, що не змогла викоринити з народу, а решту відкидала, заперечувала, чіпляючи ярлик „поганства”, „язичництва”. Відстоюючи такі позиції, духовенство, на жаль, приділяло мало уваги дослідженню народних обрядів, фольклору, якщо останні не несли християнського змісту, не відповідали церковним канонам і були, на думку багатьох дослідників, не більше, ніж „плід самородної причудливої фантазії” народу⁵. Правда, пізніше, в кінці ХІХ – початку ХХ ст., з'являлися публікації, як наприклад М. Доорохольського, на захист народних звичаїв, фольклору як носіїв історії⁶.

Чимало публікацій у подільській періодиці другої половини ХІХ ст. стосувалися родинних свят та обрядів⁷. Опис кожного свята, обряду супроводжувався аналізом викладених фактів, історичним коментарем, легендами, повір'ями. Щодо весільних звичаїв, то не було вироблено єдиних вимог до їхнього запису: одні автори звертали увагу на саму обрядовість, інші – на запис пісенного матеріалу. Ґрунтовністю відзначається надруковане в „ПГВ” „Селянське весілля в Кам'янець-Подільському і Проскурівському повітах”, де автор детально описав ритуали кожного весільного дня з прикладами пісенного фольклору⁸. Багато публікацій присвячено церковним весільним звичаям, де мають місце замітки про покарання „нечесних” наречених та їхніх батьків⁹, а також поради та настанови священиків щодо шкідливого впливу на українців деяких звичаїв, наприклад „могоричу”, нового весільного звичаю „іти на оренду”, що полягали в укладанні шлюбної угоди через розпивання горілки (в корчмі, шинку)¹⁰. Цікаві дані про шлюб, його розірвання, незаконні шлюби (проблеми двоєженства, двоємужества), появи перших розвідних листів та взагалі про сімейне життя подільян знаходимо в розвідці Ю. Сіцинського „Сімейне життя в Поділлі в першій половині минулого століття”¹¹. Тема сімейних відносин та родинного побуту й

звичаїв привернула увагу В. Якубовича¹². М. Доорохольський зосередив увагу на вивченні родильної обрядовості, забобонів та знань народу при народженні дитини, лікування її хвороб, ґрунтовна праця його присвячена темі виховання дітей у подільських сім'ях¹³. Цілий цикл статей із родинної обрядовості (від народження до смерті людини) належать П. Ланевському¹⁴, родинній тематиці присвятив ряд досліджень Х. Яшуржинський, який надсилав зібрані ним особисто та передані йому від інших дослідників матеріали до „Київської старовини”¹⁵. Цікаві етнографічні дані про родильні звичаї, вибір кумів, хрестини, повір'я, що пов'язані з вагітністю жінки, хворобами дитини, дитячим фольклором подає М. Долінський в „Етнографічних замітках, зібраних в м. Загніткові Ольгопільського повіту”¹⁶. Ця робота стала першою в циклі опису родинних свят і звичаїв, які автор подав у наступних „Етнографічних замітках про весільні обряди, зібрані в м. Загніткові Ольгопільського повіту”, де детально виклав місцеві особливості народних звичаїв українців та молдован при сватанні, весіллі¹⁷. Тут автор також розглянув такі традиційні форми спілкування молоді, як вечорниці. Закінчуючи своє дослідження поховальними обрядами, автор відзначає їхні особливості при похованні одружених, неодруженої молоді, самогубців, нехрещених дітей; вірування і повір'я, пов'язані з потойбічним світом, демонічними силами (мавками, відьмами); наводить приклади прикмет при закладанні будинків, посівах зернових культур тощо¹⁸.

Чи не найбільше публікацій стосується поховальних та поминальних ритуалів, уявлень та легенд про потойбічний світ, смерть як долю людини, перехід від життя земного до вічного. Багато публікацій поховальній і поминальній обрядовості присвятив Ю. Сіцинський¹⁹. Дослідник не лише описував обряди, а й пояснював їхнє походження (як, наприклад, везти покійника на саях, запряжених волами, у будь-яку пору року²⁰), порівнював міфологічні уявлення українців із сусідніми християнськими та мусульманськими народами. Цій темі присвятив публікації й С. Венгрженевський²¹. В дослідженнях поховальної обрядовості подолян знаходимо також цікаві замітки про народні ігри при покійниках „лубок” чи „маланка”, розігрування весілля для поховання неодружених тощо²².

Окремим напрямом досліджень духовної культури подолян можна виділити публікації з народних знань, вірувань, забобонів, світоглядних уявлень. Автори неоднозначно ставилися до явищ цієї тематики у побуті подолян, частіше характеризуючи їх як „поганство”, забобонність. Багатий етнографічний матеріал з теми вірувань, народних знань зафіксований у першому томі „Трудів” П. Чубинським²³ та іншими подільськими авторами²⁴. Зокрема поминальній обрядовості та пов'язаним з нею віруванням, а також темі знахарства, народного лікування подолян присвятив ряд своїх робіт М. Доорохольський²⁵. Багато дослідників констатували, що на Поділлі здавна була відома народна медицина, знахарі, які лікували не лише тілесні хвороби, а й людський „дух”, замовляли, знімали „порчу”, „вроки”²⁶. В народі відрізняли знахарство від „чорних чаклунських” сил (відьом, чаклунів, упирів), а також від досить поширеного шарлатанства – „так званих знахарів”²⁷.

Чимало статей присвячено знанням, зокрема народній метеорології²⁸, та віруванням подолян у небесні світила, Землю, річний календар, дні тижня (наприклад, звичай жінок „понеділкувати”, відзначання деяких четвергів, п'ятниць) та їх впливу на здоров'я, добробут, життя людини²⁹. Автори у своїх публікаціях пояснюють виникнення багатьох ритуалів „змішуванням” народної та християнської основи. Так, в народних замовляннях та гаданнях часто використовується Євангеліє, хрест, ладан, свята вода тощо³⁰. Зафіксовані випадки, коли навіть священики виконували деякі ритуали, що суперечили уставу церкви (відкривання царських воріт при важких пологах жінки, освячення „ленти” для лікування безпліддя)³¹. Світоглядні уявлення породили вірування, які з часом втратили своє первинне значення, але продовжували виконуватися. Їх порушення вважалося гріхом, засуджувалося людьми.

Як бачимо, у періодиці відбивалася широка тематика етнографічних досліджень. При цьому автори робили спроби порівняльного аналізу, узагальнення та систематизації при характеристиці того чи іншого явища традиційної культури. Потрібно віддати належне таким окремим дослідникам, як М. Яворовський, Ю. Сіцинський, К. Широцький, С. Венгрженевський та ін., які співпрацювали з відповідними ученими-етнографами, мали мережу інформаторів; їхні дослідження друкувалися в місцевих і центральних часописах, характеризувалися наявністю наукової методики і стосувалися багатьох аспектів етнографії Поділля.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Листов А. Святки – русский простонародный праздник // ПЕВ. – 1877. – №10. – С.10-21; №2. – С.38-49; №4. – С.88-102; Шероцкий В. Несколько слов о местных рождественских обычаях // Православная Подолия. – 1910. – №1. – С.3-9; №2. – С.34-38; Широцкий К. Подольские „колядки” и „щедривки” // Православная Подолия. – 1908. – №1. – С.4-10; №2/3. – С.28-39; №4. – С.60-76; Churchman. Местный народный праздник „Рахманський Великдень” // ПЕВ. – 1884. – №18. – С.351-354; №19. – С.378-383; №22. – С. 431-438; Дл-ий С. Простонародные обычаи, соединенные с христианским празднованием св. Андрея и Екатерины // ПЕВ. – 1886. – №47. – С. 957-967; Святитель Николай избавляет от напрасной смерти обращающихся к нему за помощью // Православная Подолия. – 1911. – №16. – С. 3-6; А. С-кий. Простонародный праздник Ивана Купала // ПЕВ. – 1886. – №25. – С. 499-504; Симашкевич М. Местный народный праздник, именуемый „Розгри” // ПЕВ. – 1884. – №23. – С. 467-475; №24. – С. 493-500. 2. Зборовский И. Кое-что о писанках // ПЕВ. – 1902. – №15. – С. 363-367; Сецинский Е. Пасхальные писанки // ПЕВ. – 1899. – №15. – С. 368-373; Шероцкий К. Черты античной и древнехристианской живописи на украинских писанках // Православная Подолия. – 1909. – №15. – С. 425-427; №16. – С. 435-441; №17. – С. 462-467; №18. – С. 490-500. 3. Експедиційні матеріали автора, записані 18 серпня 2002 р. 3'їзд писанкарів в м. Коломиї. Музей писанки. 4. // ПГВ. – 1893. – №41; 1895. – №27, 36, 40; 1896. – №11; 1897. – №102; 1898. – №74, 75. 5. Струменский Е. Некоторые обычаи православных христиан пред праздником Рождества Христова и во время святок на Подолии // ПЕВ. – 1863. – №1. – С. 30. 6. Н.Д. [Доорохольский] Как наши приходские пастыри должны относиться к местным народным обычаям // ПЕВ. – 1902. – №30. – С.669-678. 7. Долинский С. Этнографические заметки, собранные в м. Загниткове Ольгопольского уезда // ПЕВ. – 1885. – №36. – С. 733-736; Павлович А. Очерки некоторых верований и обрядов простонародья в Юго-Западном крае // ПЕВ. – 1868. – №9. – С. 273-280; Шероцкий В. Народные игры при покойниках (этнографический этюд) // Православная Подолия. – 1908. – №36. – С. 757-761. 8. Д.Ф.Т-вич. Крестьянская свадьба в Каменец-Подольском и Проскуровском уездах // ПГВ. – 1898. – №265, 266, 269. 9. А.Н. О так называемом выводе новобрачной // Православная Подолия. – 1906. – №2. – С. 124-137; Старинные пенитенциарные меры против неисправных говельщиков и нецеломудренных невест на Западе России // ПЕВ. – 1887. – №9. – С. 195-199. 10. Беседа к сельским прихожанам о том, как ведут они себя и как должны вести в важнейших случаях их жизни // ПЕВ. – 1863. – №2. – С. 59-64; Обычай „йти на аренду” // ПЕВ. – 1881. – №48. – С. 570. 11. Сецинский Е. Семейная жизнь в Подолии в первой половине прошлого века // КС. – 1891. – Т. 33. – №4. – С.56-67. 12. Якубович В. Исторический очерк семейных отношений до христианства и в христианстве // ПЕВ. – 1903. – №48. – С. 1451-1462; №49. – С. 1483-1493; №50. – С. 1509-1516; №51. – С. 1537-1545. 13. Доорохольский Н. Как наши крестьяне воспитывают наших детей (из пастырских наблюдений) // ПЕВ. – 1903. – № 5. – С. 116-125. 14. Ланевский П. Сопоставление смысла... (I Рождение дитяти, II – Крещение, IV Накануне брака, V Венчание) // ПЕВ. – 1886. – №34. – С. 591-598; №35. – С. 599-606; №37. – С. 729-737; №38. – С. 756-771. 15. Ящуржинський Х. Свадьба малорусская, как религиозно-бытовая драма // КС. – 1896. – Т. 55. – С. 234-273; його ж. Поверья и обрядности родин и хрестин // КС. – 1893. – Т. 42. – С. 74-83 та ін. 16. Долинский С. Этнографические заметки, собранные в м. Загниткове Ольгопольского уезда // ПЕВ. – 1885. – №36. – С. 733-736. 17. Його ж. Этнографические заметки о свадебных обрядах, собранные в м. Загниткове Ольгопольского уезда // ПЕВ. – 1887. – №40. – С. 900-908; №41. – С. 931-940; №42. – С. 956-959. 18. Там само. – №43. – С. 977-985. 19. Сецинский Е. Сближение смерти с рождением и браком в народной поэзии и обряде в Подольской губернии // ПЕВ. – 1885. – №24. – С. 513-526 та ін. 20. Историческая заметка об одном из древнейших обычаев при погребении (везение покойника на санях) // ПЕВ. – 1881. – №32. – С. 389-390; Побережье Подолии // КС. – 1898. – №9. С. 72; Синицкий А.Д. Погребение на санях // Там само. – 1894. – №10. – С. 457 та ін. 21. Венгрженовский С. Рабочие воли в Брацлавщине и их номенклатура // КС. – 1898. – № 7/8. – С. 37. 22. К.С-ч. Дикая забава „лубок” // ПЕВ. – 1898. – №19/20. – С. 492-496; Шероцкий В. Народные игры при покойниках // Православная Подолия. – 1908. – №36. – С. 757-761. 23. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край. – Т. I. – С. 33, 61, 118, 131, 134-135, 193, 198, 203, 205, 210. 24. М.С-ч. [Симашкевич] Одно из древнейших народных суеверий (о пени курицы петухом) // ПЕВ. – 1886. – №7. – С. 144-148; Народная вера в домового // ПЕВ. – 1884. – №12. – С. 259-261. 25. Доорохольский Н. Черты из религиозной жизни народа (из пастырских наблюдений) // ПЕВ. – 1900. – №8. – С. 159-172; його ж. Из наблюдений над народными предрассудками и суевериями // ПЕВ. – 1901. – №2. – С. 27-35. 26. Багинський М. Сельские чары и заговоры по Подольской губернии // ПЕВ. – 1867. – №20. – С. 689-695; Трублаевич П. Крестьянские заговоры – «вроки» // ПЕВ. – 1868. – №16. – С. 499-503; Симашкевич М. Об обычаях гадать на книгах священного Писания // ПЕВ. – 1890. – №22. – С. 457-465. 27. Доорохольский Н. Заговоры болезней в нашем народном быту // Православная Подолия. – 1911. – №39. – С. 808-814; О колдунах по настоящим народным верованиям // ПЕВ. – 1882. – №48. – С. 591-593; №50. – С. 620-623; Деревенские знахари // Православная Подолия. – 1910. – №20. – С. 460-461. 28. Сердюков Н. Народные приметы погоды и метеорология // ПГВ. – 1849. – №34. – С. 215-217 та ін.; Признаки или предсказание непостоянных, случайных перемен атмосферы // ПГВ. – 1852. – №38. – С. 233-236; №39. – С. 241-243; №40. – С. 242-243; №41. – С. 253-254. 29. Х.Я. [Ящуржинский] Легенда о сотворении земли и злых духов // КС. – 1897. – №7/8. – С. 72-79; Шероцкий В. Народные поверья о будних днях недели и празднование этих дней простым народом // Православная Подолия. – 1910. – №38. – С. 841-849; №39. – С. 857-860 та ін. 30. Народные

заклинання над пчелами // ПЕВ. — 1880. — №20. — С. 249-251; Z.Z. Обычай гадать на книгах св. Писания // ПЕВ. — 1881. — №32. — С.376-378. 31. М.С. [Симашкевич] Заметка об одном из местных религиозных обычаев // ПЕВ. — 1883. — №31. — с. 613-615.

Л.В.Божко

ВНЕСОК ВОЛОДИМИРА ГЕРИНОВИЧА У ВИВЧЕННЯ ЕТНОГРАФІЇ ПОДІЛЛЯ (20-І РР. ХХ СТ.)

В умовах демократизації українського суспільства поглиблюється інтерес до духовної культури народу, конкретних постатей. Так сталося, що вітчизняна історія часто забувала про конкретних особистостей — людей, як зібрали, зберегли, донесли до сучасника багатотомову пам'ять українського народу. Це — прикрий факт, бо саме вони — етнографи, краєзнавці, фольклористи — готували ґрунт для поглибленого вивчення історії, народної культури, світогляду тощо. На жаль, в історії української етнології є ще велика кількість білих плям. Імена багатьох дослідників тривалий час залишалися маловідомими не лише широкому загалу, а й науковцям. Наприкінці 20-х — на початку 30-х рр. переважна більшість з них була репресована, й імена їхні замовчувалися на сторінках історії. Доробок цих вчених, на жаль, належно не поцінований і мало відомий, значною мірою неопублікований і чекає на дослідників. Адже вони віддали життя, вивчаючи українську культуру, утверджуючи в суспільстві національну ідею. Лише тепер по-справжньому відкриваємо для науки ряд видатних людей, ентузіастів, вчених, подвижників краєзнавчо-етнографічного руху.

Володимир Олександрович Геринович — яскравий представник тієї частини української інтелігенції, яка повністю присвятила себе служінню Україні, піднесенню національної культури, примноженню духовних скарбів українського народу. На жаль, сьогодні не існує ґрунтовного дослідження наукової спадщини Володимира Гериновича. Окремі матеріали про життя, наукову діяльність історика, краєзнавця, етнографа, географа зустрічаємо в працях Л.Баженова, В.Прокопчука¹, книзі "Репресоване краєзнавство"². Можливо, на тлі творчості відомих українських етнографів цеглина, покладена до фундаменту вивчення української народної культури Володимиром Гериновичем, видається не такою вагомою, але не менш значущою. Його історико-етнографічна спадщина заслуговує уваги вітчизняних науковців.

Народився Володимир Олександрович 1883 року біля м. Сокаля в Східній Галичині, на теперішній Львівщині. Про його дитячі та юнацькі роки майже нічого невідомо, крім того, що початкову освіту здобув у рідному містечку, середню — в гімназіях Львова та Перемишля. Вищу освіту здобував на географічному факультеті Львівського університету. Після закінчення університету зайняв посаду вчителя гімназії спочатку у Львові, а потім у Самборі. Підготував і захистив докторську дисертацію з економічної географії України³. В роки Першої світової війни був мобілізований до австро-угорського війська, брав участь у бойових діях, мав п'ять поранень. У 1918-1919 рр. працює референтом з питань освіти в уряді ЗУНР. 17 липня 1919 р. разом з частинами Української Галицької армії прибув до м. Кам'янець-Подільського. За запрошенням І.І. Огієнка з цього часу став працювати спочатку приват-доцентом кафедри географії, згодом професором, деканом місцевого державного українського університету, а з 1921 по 1931 рр. — професором, ректором (1923-1928 рр.) інституту народної освіти. В навчальній роботі доводилося враховувати незабезпеченість літературою, відсутність навчальних посібників, підручників. За короткий час В.О. Геринович розробляє і розмножує в університетській друкарні курси лекцій з фізичної географії України, у 1921 р. — двотомну працю "Нарис економічної географії України, у 1922 — посібник "Географія України"⁴, в яких значну увагу приділено характеристиці подільського регіону.

Після закінчення громадянської війни Володимир Олександрович до 1931 р. майже нерозлучний з інститутом народної освіти в Кам'янці-Подільському. Велика адміністративна завантаженість, викладацька справа не перешкождали Гериновичу займатися улюбленою справою — краєзнавством, до якого він прилучився в попередні роки. Так, на початку 20-х рр. перед ученими і краєзнавцями міста постало завдання — заснувати наукове товариство нового типу, яке об'єднало б інтереси усіх поділезнавців у контексті загального краєзнавчого руху в країні. Натхненником створення такого товариства став завідувач кафедри історії та економіки Поділля ІНО професор П.В. Клименко, який 1923 р. вибув з Кам'янець-Подільського на роботу до Києва в систему УАН. Підтримку в створенні товариства він знайшов у ректора ІНО В.О. Гериновича, з яким постійно підтримував дружні і наукові зв'язки. 2 червня 1925 р. відбулися організаційні, а незабаром, 21 червня, установчі збори, які заснували Кам'янець-Подільське наукове при УАН товариство⁵.